

MEGEMLÉKEZÉS GORJANOVIC- KRAMBERGER KÁROLYRÓL.

Írta: *Kadic Ottokár dr.*¹⁾

Mikor 1899-ben őszkor a müncheni egyetemen tanulmányaimat végeztem, egyik német kartársam azzal a feltűnéstkeltő hírrel lepett meg, hogy zágrábi geológus-tanárom: *Gorjanović-Kramberger Károly* dr. Horvátország északi részében, Krapina városka területén, nagyjelentőségű ősemberi leletre akadt. Akkor jelent meg, ugyanis, *Gorjanović*-nak erre vonatkozó első jelentése a „Mitteilungen der Wiener Anthropologischen Gesellschaft“ című folyóiratban.

Ebből a jelentésből kitűnik, hogy *Gorjanović* a nevezett év augusztusában Krapina városka területén, földtani felvételei közben, a Hušnjakovo-domb oldalában levő barlang kitöltésében emberi zápfogat talált. *Gorjanović* azonnal felismerte felfedezésének nagy jelentőségét s még abban az évben, szeptemberben, hozzálátott a barlang rendszeres feltárásához. Ez alkalommal számos barlangi medve, őstulok és mereki orrszarvú-esont társágában több emberi esontot és paleolitot gyűjtött. Asatásait azután 1900, 1903 és 1905 években folytatta s minden alkalommal újabb őslénytani, ősembertani és ősrégészeti leleteket gyűjtött.

Szerencse, hogy a sors éppen *Gorjanović* kezébe adta ezt a rendkívül fontos lelőhelyet. Horvátország legkiválóbb föld- és ősélethűvére a legilletékesebb volt, hogy a krapinai lelet földtani korát megállapítsa és őslénytani anyagát felgolygozza. Mint kiváló ősélethűvár hamarosan beleélte magát az ősembertani és ősrégészeti tanulmányokba is, olyannyira, hogy ezen a téren szak tekintély lett. Mint egyetemi tanár, módjában volt felkeresni mindazokat a helyeket, ahol ősemberi leleteket őriznek s a legkiválóbb szakemberekkel megtárgyalhatta a krapinai leleteket.

Az ősemberi esontmaradványok akkoriban még csak néhány leletből állottak. Ismeretes volt a neandervölgyi koponyategő, a la naulettei álkapocs-töredék, a spyi két koponya és még egynéhány más lelet. Ez az egész ősemberi esontanyag, amely a múlt század végéig a tudósokat foglalkoztatta. Ezek mind kétségtelenül fontos leletek, de nem voltak elegendők arra, hogy az ember földtani korát és alaktani viszonyait biztosan rögzítsék, ezért korukat és ősemberi voltukat ismételve kétségbe vonták.

---

¹ Felolvasta a Magyar Barlangkutató Társulat 1938. évi március hó 22-én tartott közgyűlésén.

Gondoljunk csak *Virchow Rudolf*-nak évtizedeken át tartott okoskodásaira, aki az akkor ismert őskori emberi csontokon észlelt pitekoid jelleget a torzító köszvénynek tulajdonította. Még *Schwalbe Gusztáv* nagyfontosságú vizsgálatainak eredményei sem tudták meggyőzni ezt a csökönyös tudóst. Mindenki további, újabb, meggyőzőbb leletek felfedezésére várt. Ez a várva várt felfedezés 1899-ben történt a krapinai Hušnjakovo-barlangban, ahol *Gorjanovič-Kramberger Károly* többévi ásatásai nyomán 21 egyéntől származó kb. 500 darab ősemberi csontot gyűjtött. És mindezek a csontok ugyanazokat a majomszerű jellegeket tüntették fel, amelyeket a neandervölgyi, a spyi és a többi leleten megismertünk s amelyeknek természetes voltát *Virchow* annyira tagadta. Kétségtelenné vált, hogy az a 21 egyén, amely a Hušnjakovo-barlangban hátrahagyta csontjait, nem lehetett mind köszvényes. *Virchow* maga is, közvetlenül elhunyt előtt, lojálisan beismerte tévedéseit. Ezt a nagy fordulatot az ősembertudományban Krapina hozta meg, *Gorjanovič Károly* kutatásai révén.

De nem csak az ősemberi csontvázmaradványok, hanem a barlangkitöltés rétegtani és faunisztikai viszonyai, valamint az itt gyűjtött paleolitok is valóságos forradalmat idéztek elő az ősrégészek körében. A mercki orrszarvú tömeges előfordulása a barlang kitöltésében arra utalt, hogy a lerakódás egyik régibb interglaciális periódusban történt. Ezt a körülményt akkoriban sehogy sem tudták a jégkorszakra utaló kőiparral összeegyeztetni. Emlékezzünk csak azokra a heves vitatkozásokra, amelyeket a krapinai probléma annak idején előidézett. *Gorjanovič* alapos vizsgálataival és következtetéseinek megdönthetetlen logikájával kiderítette, hogy a krapinai barlangkitöltés rétegei kétségtelenül a régibb pleisztocén melegebb időszakából valók, az ott talált paleolitos ipar pedig egy igen régi musztérien.

Gorjanovič életének javarészét a krapinai lelet tudományos feldolgozásának szentelte. A rétegtani, őslénytani, ősembertani és ősrégészeti anyagot számos dolgozatában a legaprólékosabban dolgozta fel, azután pedig a hatalmas anyagot két nagy monográfiában foglalta össze. Ez a két mű sokáig alapja lesz minden további ősemberi tudományos kutatásnak.

Gorjanovič jó viszonyban állott a magyar tudományos körökkel is. Ismételve meglátogatta az Egyetemi Embertani Intézetet, ahol kutatásai menetéről többször tárgyalt néhai *Török Aurél* professzorral. A nálunk tartott első nemzetközi barlangkutatók kongresszusán előadással vett részt. Társulatunk megalakulása alkalmával, tiszteleti taggá választotta. *Gorjanovič* nagyvonalú kutatásai reám, mint tanítványára is, nagy hatással voltak. Amikor magyar állami szolgálatba léptem, első magyarnyelvű dolgozataim a krapinai leletről szóltak, és amikor

a sors a barlang- és ősemberkutatások felé sodort, első ásatásaimat egykori tanárom gondos, céltudatos és rendszeres módszere szerint végeztem. Ilymódon *Gorjanoviè* a magyar barlang- és ősemberkutatásokra is bizonyos mértékben, közvetve hatott, ezért példaadó tudományos munkásságát mi magyar barlangkutatók is nagyrabecsüljük, emlékét kegyelettel megőrizzük.

GONDOLATOK AZ ŐSEMBER ÉLETÉRŐL HAZÁNKBAN.

Irla: *Cholnoky Jenő dr.* ¹⁾

Az elképzelésnek igen nagy szerepe van a tudományban. *Newton* elképzelte, hogy ha a Föld forog, akkor lapulnak kell lennie. Ezt a lapultságot képzelt közlekedőcsövek segítségével ki is tudta számítani. Az elképzelésből elmélet lett, az elméletet a francia akadémiától kiküldött perui és lapplandi expedíciók igazolták s minél jobban, pontosabban ismerjük a Föld alakját, annál inkább közeledik a lapultság tapasztalatból szerzett értéke a *Newton*-féle, elképzelt értékhez.

A barlangkutatások terén is nélkülözhetetlen szükség van az elképzelésre. A barlangok keletkezésének és fejlődésének magyarázatához nélkülözhetetlen szükségünk van arra, hogy a földfelszín formáit „elképzeljük“ a csekély adatok alapján, abban az időben, amikor a barlang keletkezett és fejlődött.

A régész kutatásai sem gyümölesöznek valóban értékes eredményeket, ha nem helyezkedik bele, képzeletében, az ősember életébe.

A mi legrégebb emberünk valószínűleg az interglaciális korokban élt. Véleményem szerint csak két jégkorszakot lehet, minden kétségen kívül kimutatni, de ha több jégkorszak volt, akkor a mi legősibb emberünk az utolsó interglaciális korszakban élt.

Ebben az időben a völgyek még nem voltak annyira bevágódva, mint ma, illetőleg egyes helyeken fel voltak töltve egészen a mai városi terraszok szintjéig. A folyók ekkor közép, vagy alsószakasz jelleggel folytak a városi terraszok szintjében, tehát a fellegvári terraszokra nyíló barlangok már lakhatók voltak. Ezek mind magasan fekvő barlangok, mint a csoklovinai *Cholnoky*-barlang, vagy a *Szeleta*-barlang. Az itt élő emberek tehát

---

¹ Előadta a Magyar Barlangkutató Társulat 1938. évi március hó 22-én tartott XII. közgyűlésén.

NACHRUF AUF KARL GORJANOVIC—KRAMBERGER

Von Dr. *Ottokár Kádič*

Als ich im Jahre 1899 an der Münchener Universität mein letztes Studienjahr verbrachte, erhielt ich die sensationelle Nachricht, dass mein einstiger Lehrer Dr. *Karl Gorjanović—Kramberger*, Professor der Geologie und Paläontologie an der Universität Zagreb, in der Gemarkung des nordkroatischen Städtchens Krapina die Überreste des Urmenschen entdeckt hat. Die diesbezüglichen ersten Berichte erschienen in den „Mitteilungen der Wiener Anthropologischen Gesellschaft.“

Aus diesen Berichten geht hervor, dass *Gorjanović* im August des erwähnten Jahres, gelegentlich seiner geologischen Aufnahmen, in einer Höhlenfüllung, am Abhang des *Hušnjakovo—Berges* einen menschlichen Molar gefunden hat. Im September desselben Jahres liess *Gorjanović* den vordersten Teil der Füllung ausgraben, und sammelte bei dieser Gelegenheit in Gesellschaft von zahlreichen Knochen des Höhlenbären, *Merkischen Nashorn* und anderer diluvialer Säugetierreste auch einige menschliche Knochenreste und paläolithische Steingeräte.

Die grosse wissenschaftliche Bedeutung dieses Fundes ist schon durch diese erste Grabung unzweifelhaft geworden, und wir danken der glücklichen Wendung des Schicksales, dass dieser wichtige Fund in die Hände des kompetentesten Gelehrten Kroatiens kam. Es kann nicht meine Aufgabe sein das wissenschaftliche Wirken des verschiedenen *Gorjanović—Kramberger* an dieser Stelle zu würdigen. Ich beschränke mich bloss auf die Feststellung der Tatsache, dass die gewissenhafte, wissenschaftliche Arbeitsweise meines unvergessenen Lehrers auf mich, dem Schüler von ganz besonderem Einfluss war.

Als ich im Jahre 1901, als Münchener Doktor, meine Anstellung an der Königlichen Ungarischen Geologischen Anstalt erlangte, waren meine ersten, in ungarischer Sprache verfassten Aufsätze, der Besprechung des Krapinafundes gewidmet. Und als mich dann später das Schicksal zum Problem des diluvialen Menschen in Ungarn führte, schwebte bei meinen ersten Höhlengrabungen wieder die peinlich genaue Grabungstechnik der *Hušnjakovhöhle* vor meinen Augen.

Karl Gorjanović—Kramberger stand zu jeder Zeit in freundschaftlicher Beziehung mit den ungarischen Fachkreisen, er beteiligte sich mit einem Vortrag auch an den in Budapest abgehaltenen Höhlenforscher-Kongress und wurde von der Ungarischen Speläologischen Gesellschaft zum Ehrenmitglied gewählt.